

Ljubljana, 12.1.2021

Osutek projekta »Ustanovitev Nacionalnega sveta za demokratično prenavo volilne zakonodaje« (projekt NSVZ)

V SINTEZI-KCD smo prepričani, da je skrajni čas, da opustimo nekatere iluzije. Več kot očitno je, da niti Predsednik RS, niti DZ, ne državni svetniki in še najmanj vlada oz. elite političnih strank niso pripravljene storiti ničesar konstruktivnega za demokratično prenavo volilne zakonodaje. (Tudi vztrajni petkovi protesti so bili razvrednoteni in zmanipulirani s »covid ukrepi«). Nasprotno, pripravljene moramo torej biti na njihovo nasprotovanje in vsaj od nekaterih tudi na umazane reakcije in celo subverzivna dejanja.

Ob tem je bolj ali jasno, da bodo tudi naslednje volitve (2022), ne glede na eventualne menjave vlad, izpeljane po sedanjem sistemu (mogoče z zgolj minimalnimi korekturami okrajev, da se zadosti odločbi US). Izpeljane bodo torej v nasprotju z zahtevami večine državljanov in bodo ne glede na izide zgolj pogojno legitimne.

Nujno je torej, da se organiziramo v Civilni družbi (CD) in poskušamo oblikovati svoj predlog volilne zakonodaje. Pri tem izhajamo iz dveh dejstev:

- Prvič, da je več kot 85 % državljanov prepričanih, da sedanji sistem volilne zakonodaje ni ustrezen (torej je moralno nelegitimen) in
- Drugič, da sedanji sistem ne uresničuje zahteve 80. člena Ustave, da mora na volitvah imeti odločujoč vpliv volivec.

Dosedanje razprave in občasne ankete javnega mnenja (vključno z izvedenim referendumom) so pokazale, da se slovenski volivci ne nagibajo k skrajnim volilnim sistemom, med katere na eni strani štejejo grob večinski sistem in na drugi sedanji elitistični in nedemokratični strankokratski sistem. To nas vnaprej zavezuje, da bomo iskali ustrezne rešitve v nekakšnem kombiniranem sistemu, temelječem na demokratičnih principih in pozitivnih evropskih izkušnjah.

Naš načrt vsebuje naslednje korake:

1. Prvi korak

V januarju in februarju (2021) bi Civilne iniciative ustanovile nacionalni svet za demokratično prenavo volilne zakonodaje. V tak svet bi bili lahko imenovani strokovnjaki iz različnih področij, ne pa tudi funkcionarji političnih strank. (Slednji so namreč že prevečkrat dokazali, da se ne znajo in ne želijo dogovoriti). Eden izmed pogojev za imenovanje bi bila tudi njihovo vnaprejšnje soglasje, da se zavezujejo demokratičnim rešitvam in odklanjajo tako sedanji elitistični strankokratski model kot grob večinski sistem. Izobrazbena struktura članov Sveta bi morala biti uravnotežena, saj volilni sistem v nobenem primeru ni in ne sme postati zgolj pravno vprašanje, temveč morajo pri njegovem oblikovanju sodelovati tudi politologi, sociologi, antropologi, ekonomisti in številni drugi strokovnjaki.

Nacionalni svet bi imenovali, ko bomo imeli 10 potrjenih strokovnjakov in ga po potrebi dopolnjevali do polnega števila (npr. 15)

2. Korak

V okviru drugega koraka bi se člani preliminarno (ne pa tudi dokončno) opredelili do odprtih vprašanj, ki se že leta pojavljajo kot ideje za preoblikovanje volilnega sistema. To so predvsem naslednja vprašanja:

- Uzakoniti obvezno udeležbo na volitvah in negativen glas;
- Uvesti prednostni glas;
- Uzakoniti možen odpoklic poslanca;
- Uvesti domicilni pogoj za kandidate;
- Zahtevati razkritje finančne situacije kandidatov pred volitvami ali/oz. pred podelitvijo mandata in resničnost teh podatkov vezati na veljavnost mandata;
- Približno izenačiti velikost volilnih okrajev (VO) oz. volilnih enot (VE) ali ta problem rešiti skozi različno število mandatov v VO oz. VE;
- Odpraviti sedanjo izrinjenost CD iz možnega sodelovanja pri volitvah in realnih možnosti na izvolitev;
- Itd.

3. Korak

V tem koraku bi Svet študijsko preučil predlog Zakona o volitvah v DZ (ZVDZ), ki ga je po dogovoru z ZDUSOM pripravila skupina strokovnjakov (Kristan, Mihelčič, Pintar), ZDUS pa vložil v parlamentarni postopek z več kot 5.800 glasovi volivcev. V tem kontekstu bi Svet odgovoril na vprašanja, koliko je ta predlog zakona, ki je nedvomno odlično (verjetno edino realno) izhodišče za razpravo o demokratični prenovi volilne zakonodaje, še relevanten oz. katera vprašanja eventualno zahtevajo drugačne rešitve.

4. Korak

V četrtem koraku bi nastal predlog novega ZVDZ.

5. Korak

V tem koraku bi odprli razpravo o drugačni zasnovi DS in spremembi Zakona o DS.

6. Korak

V tem bloku bi odprli razpravo o volilnem pragu ter sistemu poračunavanja veljavnih glasov, ki so bili oddani strankam oz. kandidatom, ki niso prešli volilnega praga.

7. Korak

Pripravljeni bi bili predlogi vseh potrebnih dokumentov novega volilnega sistema in odprli bi vprašanje, kako te dokumente predstaviti javnosti neposredno in obenem zavezati DZ k njihovi obravnavi in sprejetju (referendum).

Časovnica: celoten postopek priprave nove zakonodaje bi moral biti končan najkasneje v 14 mesecih, torej do marca leta 2022. Seveda ta načrt ne predvideva, da bi sedanji (ali na izrednih volitvah po sedanjem zakonu na novo izvoljeni) DZ premogel toliko razsvetljenstva, da bi to novo zakonodajo sprejel. Bolj gre za idejo, kako pred naslednjimi volitvami mnenjsko in javno diskvalificirati politične stranke, ki bi sprejetje nove zakonodaje blokirale, kot to delajo danes.

(Osnutek projekta NSVZ je bil sprejet na prvi seji Inicijativne skupine, dne 12.1.2021)